

Den jydſke Dvægrees Tilſtand og attraaede Forbedring.

(Forhandlinger desangaaende i det Kongl. Landhuusholdningsſelskab og i adſkillige jydſke Landboforeninger).

En Landboer i det Indre af Jylland indgav for nogle Aar ſiden et til Landhuusholdningsſelskabet ſtillet An-
dragende, indeholdende nogle Forſlag, ſigtende til at
ophjælpe Dvægavlen i den nævnte Provinds. Ved
at ſammenligne de ſildigere Aars Dvægmarkeder i
Jylland med lignende Markeder 10 til 12 Aar læn-
gere tilbage i Tiden, var Proponenten kommet til den
Overbeviisning, at Dvægavlen, ſom han med Rette
anſeer for en af Jyllands vigtigſte Indtægtskilder, Aar
for Aar aftager i Dvaliteten, og han befrygtede, at
derved vil, ſaaſremt ikke paſſende Forholdsregler itide
anvendes, et almindeligt Tab foraarſages, ikke blot
for den paagjældende Provinds, men for hele Dan-
mark; thi naar ikke længer gode og velſkabte Kreaturer
tillægges, vil Landet gaae glip baade af ſin for-
dum ſaa betydelige Dvægaffætning til Holſteen og Udlan-
det og af den forøgede Indtægt, hvorpaa der med
Grund kunde gjøres Regning, efterat der i England
er aabnet et fordeelagtigt Marked for Kreaturer af
bedſte Dvalitet. Efter ſin paa mangfoldige Reiſer
gjorte Erfaring antog han, at Grunden til Aftagelſen
i Kreaturerneſ Dvalitet i en ſtor Deel af Jylland er
den, at man hos Bønderne, navnlig i Randers, Aar-

huus, Skanderborg og Viborg Amter, neppe skal kunne finde en eneste Tyr, der egner sig til Racens Forbedring, og paa hvilken man jo med god Grund kan udsætte flere og store Feil, ligesom det overhovedet for Bønderne i det sydlige Jylland synes at være en ligegyldig Sag, hvilken Tyr de benytte til deres Køers Bedækning, idet de kun søge den nærmeste Tyr, om denne endog er en Banskabning; hvorimod han i Salling, hvor Bønderne bedre forstaae at vedligeholde deres Besætning i Godhed, og derved forskaffe sig varige Fordele af Tillægget, har fundet gode Kreaturer.

For om muligt at bevirke en kraftig Bistand til Dvægracens Forbedring i Jylland, og derved forebygge et sandsynligviis føleligt Tab, henlede han Landhuusholdnings-Selskabets Dpmærksomhed paa denne vigtige Sag, og foreslog derfor først og fortrinsviis: „at Landhuusholdnings-Selskabet skulde foranstalte gode og velskabte Tyre indkjøbte til Uddeling og Afbenyttelse i de ovennævnte 4 Amter, hvortil han formeente at der vil udfordres 40 Stkr., hvilke omtrentlig ville kunne erholdes for en Sum af høist 1,600 Rbd. (hver Tyr beregnet til 40 Rbd. eller derunder). Men disse Tyre maatte da være af den ægte jydsk Race, saaledes som den endnu findes i Salling, Thy og paa Mors, og deres Indkjøb maatte formeentligen helst, igjennem de i flere af Landets Egne stiftede landoekonomiske Selskaber, overdrages til erkjendt retskafne og dygtige Mænd. Springpengene, forudsatte han, ville kunne dække Udgifterne ved deres Fodring hos Mænd, som interessere sig

for en god Dvægrace, og Tyrene ville efter 2 til 3 Aars Forløb endog kunne sælges med Fordeel; eller, hvis dette ikke lod sig gjøre, for det andet at Landhuusholdnings-Selskabet skulde lade uddele passende Præmier for et vist Antal, f. Ex. 10 gode Tyre og 50 Køer, i ethvert af bemeldte 4 Amter, hvilke Kreaturer bleve at indbrænde af dertil udvalgte Mænd for at tjene som Tillægsdyr."

Omendstjøndt der i de herover foreløbigen indhente Betænkninger, deels fra Medlemmerne af Selskabets Agerdyrknings-Commissioner, deels fra nogle andre sag- og stedkyndige Mænd, yttredes modstridende Meninger baade om Sagens Realitet, og de Aarsager, der muligt kunne have bevirket en Forringelse af den jydste Dvægrace, samt de Midler, hvorved denne igjen kunde bringes paafode, synes dog deraf at kunne uledes: 1) at det er en Gjenstand, som i det mindste for Tiden vil overstige Selskabets Kræfter, 2) at Proponenten havde opfattet Sagen fra et altsfor eensidigt Standpunkt, idet han navnlig har havt Studehandelen, og ved denne nærmest Dvægets Idre for Die, medens det dog maa indrømmes, at Meierivæsenet er af ikke mindre Bigtighed for de bedre Egne af Jylland, end Dvægopdrætningen er det for andre Egne, hvis Græsning og Foderproduction ikke vel egner sig for Hollænderi; der bør altsaa ved Opdrætning af Ungkvæg stræbes efter, ikke blot at fremstaffe gode Fedekreaturer, men ogsaa Køer, der malke godt og rigeligt; men at forene disse tvende Diemed i een og

samme Dvægstamme, eller at opdrætte Kreaturer, der i lige Grad egne sig til Fedning og til Malkning, er hidtil af alle Sagkyndige anseet for et Maal, der er aldeles uopnaaeligt.

Ligeledes syntes Pluraliteten at samstemme deri, at Klagerne over den sydfste Dvæggraces Tilbagegang i Dvalitet fornemmelig maatte hidrøre fra følgende Aarsager, nemlig:

a) at Agerbruget i en stor Deel af Jylland, navnlig i de bedre Egne, i den nyere Tid stærkt har udvidet sig paa Dvægavlens Beføstning; Dvægavlen er derved trængt mere tilbage til de nordlige og vestlige Egne af Halvøen, hvor Jordbundens Magerhed, udstrakte Skærstrøg og andre locale Forhold bedst passe sig for Dvægopdræt.

b) At paa de fleste Hovedgaarde og andre større Gaarde, hvor der tilforn staldedes Stude, Besætningen nu er omskiftet med Malkesøer, hvor kun Forholdene ere nogenlunde gunstige for Meieri, og at denne Besætning som østest anskaffes og rekruteres fra andre Egne.

c) At, medens der nu ikke produceres saa meget ungt Tillæg som forhen, ere Kjøbernes Fordringer blevne større, siden, som foransørt, den Anskuelse har gjort sig gjældende, at det er urigtigt paa Stedet selv at tillægge Dvæg til Brug ved et Meieri, men at dette hellere maa kjøbes andetsteds fra.

d) At den tiltagende Velstand iblandt Bondestanden medfører, at Opdrætteren nu øfte foretrækker selv at beholde det bedste Dvæg, medens tilforn almindelig

Trang nødte ham til at sælge dette og selv at nøies med det ringere, hvoraf det er en Følge, at gode Kreaturer nu sjeldnere blive salubudne.

e) At Tillæget af Studeskulde er blevet sjeldnere, efterat Opdræt af Dvier over hele Jylland og navnlig i Aarhus og Randers Amter er saa betydeligt tiltaget paa de mindre Gaarde, at ikke alene de jydsk Meierier kunne forsynes, men endog et stort Antal Dvier aarligen udføres baade til Verne og Udlandet; hvad der isøvrigt maa ansees for en meget heldig Omstændighed, forsaavidt det vel tør antages, at Meierivæsenet yder Danmark større Fordele, end Studehandelen.

f) At Kreaturerne's Underholdning især Vinterfodringen nuomstunder paa mange Gaarde ikke er saa kraftig som tilforn og som den bør være; thi den ved Brakning, Udgravning, Mergling og andre Grundforbedringer saa stærkt forøgede Kornproduction har gjerne medført et fordoblet eller dog meget forøget Dvægghold, for at faae al den producerede stride Halm fortæret, men i Forbindelse hermed har man ikke ved passende Engkultur forøget sin Høavl, heller ikke har man lagt tilstrækkelig Vind paa Dyrkning af Rodfrugter og Foderurter, ligesaa lidt som man endnu anvender Kornfodring i nogen synderlig Grad.

Om nu end største Delen af de Mænd, der havde yttret sig angaaende Proponentens Forslag, vare uenige med ham i Sagens Realitet, saa samstemme de dog i det Hele taget med ham deri, at den jydsk Dvæggrace kan og bør forbedres, men kun ikke ved de af ham

foreflaæde Midler, der, ifølge de Erfaringer, man baade i det Større og Mindre allerede har havt Leilighed til at gjøre, deels maatte ansees for utilstrækkelige og deels for mindre hensigtsmæssige og ikke praktiske. Dog gaves Proponenten Ret deri, at Forædlingen burde ske indenfor den jydsk Race selv, nemlig ved et samvittighedsfuldt og kyndigt Udvalg af gode Tyre og Køer, hvorved en constant Race kunde dannes, i hvilken de gode Egenskaber, der endnu udmærkede ægte jydsk Dvæg, kunde vedligeholdes og udvikles; og der blev derfor blandt andet hentydet paa, at det heldigste Resultat maaskee vilde opnaaes ved at understøtte en eller anden dygtig Landmand, som med fortrinlig Sagkundskab forbandt en saadan Interesse for dette Anliggende, at han ikke skuede, selv at bringe den gode Sag et Offer ved at holde udsøgte Tillægsdyr paa sin Eiendom til Afbenyttelse for Omegnens Beboere, og ved at drage Omsorg for, at Hensigten med disse Dyr saavidt muligt blev opfyldt.

I Erkjendelse af Sagens Bigtighed fandt Landhuusholdnings-Selskabet sig opfordret til at faae den underkastet en yderligere og omhyggeligere Provelse, for at man derved om muligt kunde komme til den rigtigste Anskuelse af, hvorledes Sagen sikkest og bedst burde fremmes. Saaledes som i nærværende Tidsskrift, n. N., 6te Bind, S. 231, o. f., er omtalt, henvendte Selskabet sig derfor til de i Jylland oprettede landoeconomiske Foreninger saavelsom til enkelte sagkyndige Mænd i denne Provinds, meddeelte dem en Fremstilling af, hvad der som ovenberørt var yttret

og forhandlet, og udbad sig deres Betænkning derover, navnlig med Hensyn til, hvorvidt der for Landhuusholdnings-Selskabet maatte være Anledning til at virke for Sagen og i bekræftende Fald paa hvilken Maade.

Af de derefter indkomne Betænkninger fremgaaer ydermere, at Meningerne om de hensigtsmæssigste Midler til Dvægraccens Forbedring ere meget deelte. I alt Fald vil der nu for Tiden fra Landhuusholdnings-Selskabets Side Intet videre kunne virkes for Sagen end hvad hidtil er skeet, i det Selskabet deels har søgt at vække Opmærksomheden for og udbrede Kundskab om de Principer, hvorefter de vigtigste Huusdyrs Opdræt, Røgt og Pleie bør ledes og ordnes, især ved at uddele gode populære Skrifter over denne Gjenstand, saasom af Abildgaard, Dalgas, Gierding, Koppe, Martens, With og Fl., og deels ved at yde aarlige, efter Selskabets Evne afpassede Pengebidrag til forskjellige Landboforeninger, og saaledes i Begyndelsen understøtte deres gavnlige Bestræbelser for Huusdyravlens Fremme.

Imidlertid fandtes det gavnligt, at Indholdet af Betænkningerne, ved at optages i dette Tidsskrift, kom til almindeligere Kundskab, hvad der i alt Fald antages at kunne bidrage til Gjenstandens nærmere Prøvelse fra flere Sider og til at vedligeholde en livligere Interesse for Sagen iblandt dem, der formaae at virke til dens Fremme.

Disse Betænkninger, som altsaa herved meddeles, vare fra:

I. Randers Amts huusholdnings-Selskab,

som til Sagens Overveielse havde nedsat en Comitee, bestaaende af 5 Medlemmer, hvortil sluttede sig en af Aarhus Amts landoekonomiske Selskab ligeledes udvalgt Comitee af 3 Medlemmer. Begge disse Comiteer afgave i Forening følgende Betænkning:

„Man er aldeles enig i den i Landhuusholdnings-selskabets Skrivelse udtalte Anskuelse, at det tilsigtede Diemed ikke opnaaes, hverken ved at uddele Præmier for Tyre, eller ved at indkjøbe og udsætte Tyre til Afbenyttelse i Landets forskjellige Egne; thi i saa Henseende har Erfaring allerede overbevist os: Flere landoekonomiske Selskaber her i Jylland have forsøgt disse Midler, uden at noget forønsket Resultat af deres Bestræbelser i denne Retning har været at spore. Ved Dyrskuer og Præmieuddeling har man alene det Ydre for Die, og er let udsat for at vildledes; thi naar det efter Nutidens Conjuncturer maa erkjendes, at Malkeqvæg er den meest indbringende Besætning paa ethvert Sted, hvor Forholdene egne sig derfor, synes det klart, at hertil fornemmelig maa tages Hensyn; men naar man veed, at Kjendetegnene paa Melkrighed ere yderst usikre og bedragelige, vil det let hændes, at man ved et Dyrskue kommer til at belønne med Præmier netop de Dvier, der mindst kvalificere sig til at blive godt Malkeqvæg, og saaledes naaer man ikke det ved Præmieuddeling tilsigtede Diemed. At krydse vort Hornqvæg med fremmede Racer har ikke viist sig hensigtsmæssigt, og vi ere overbeviste om, at de Forsøg, man i saa Henseende har iværksat, have mere skadet end gavnnet, men dette ansee vi for

saar almindeligt erkjendt, at vi ei længere derved bør opholde os.

Men at forædle den jydsk Dvægrace i sig selv, og at danne en constant Stamme af vor egen Landrace, maae vi ansee for det første og vigtigste, der er at gjøre til Dvægablens Forbedring. Det er ikke længer problematist, hvad der ad denne Vej kan udrettes; dette har Udlandet og især Englænderne forlængst viist os. Men hvad den rige Privatmand i England har funnet gjennemføre i denne Retning, vil seent eller aldrig see i vort Fædreland, dersom ikke det Dffentlige eller patriotiske Selskaber vil tage sig af Sagen. Et Foretagende af denne Art kræver pecuniaire Dffere, som en Privatmand hos os sjældent vil eller kan indlade sig paa, og det saar meget mindre som Frugten deraf først kan ventes i en noget fjern Fremtid.

Det er os vel bekjendt, at dette Forslag ikke er noget nyt, men at Planen til at danne en constant og forædlet Race af jydsk Dvæg ikke blot tidligere har været paa Bane, og at der endog har været begyndt paa Udførelsen deraf; men at alene Mangel paa de nødvendige pecuniaire Midler har været den Anstodesteen, hvorpaa Forsøget er strandet.

Det kongelige Landhuusholdningselskab har i den os foreliggende Skrivelse fremhævet følgende Spørgsmaal: 1) hvorledes Forædlingen paa den meest hensigtsvarende Maade kunde iværksættes; 2) hvilke Mænd eller Autoriteter Sagen med Tillid kunde antroes; 3) hvilke Summer dertil ville medgaae, og hvorledes disse bedst kunne bringes tilveie.

I Henseende til Maaden, hvorpaa en constant og forædlet Race af Malkeqvæg maatte dannes, ansee vi det for hensigtsmæssigt og mindst bekosteligt, at det overdroges en paalidelig og kyndig Landmand for egen Regning at anstaffe et Antal af fortrinlige Malkekoer og Tyre af reen jydsk Race, af hvis Afkom de meest udmærkede Dyr krydsedes igjennem flere Generationer, medens det som fandtes mindre tjenligt for Diemedet efterhaanden blev udsat og bortsolgt. Til lægsdyrene maatte underholdes paa en kraftigere Maade end almindeligviis skeer, og Opdrættet gives en rigelig Næring og god Pleie ligesaa Fødselen af, hvorhos maatte iagttages de Regler, hvorved Udviklingen befordres af de Organer, ved hvilke Melkaffønden skeer.

Til denne Ende maatte de vel opfødte Qvier føres til Tyren, naar de omtrent vare $1\frac{1}{2}$ Aar gamle; de maatte forstegang saavidt muligt kalve paa Græsset, og helst i Juni Maaned.

Tyrene benyttes, naar de ere kraftig opfødte, inden de ere 2 Aar gamle.

For at man noie kan være i Kundskab om enhver Koes Melkrighed, bør Prøvemalkning foretages flere Gange aarlig, og derved bør ikke alene Melken maales, men og udfindes dens Fedme eller dens Indhold af Gløde. Resultatet heraf indføres i hensigtsmæssigt indrettede og nøiagtigt førte Stamregistre, hvori tillige bemærkes, hvor lang Tid enhver Ko er god, og alle Bemærkninger tilføies, som kunne tjene til at oplyse dens større eller mindre Dygtighed som Malkeko.

Naar disse Registre endel Aar ere forte, ville de være til den sikreste Veiledning i Henseende til Valget af de Dyr, man burde holde tilbage i Stammen, og man vilde let være paa det Rene med, hvad der skulde udsættes til Salg, der ogsaa, navnlig hvad Tyrene angik, mindre maatte bestemmes efter deres Ydre, end efter de Fuldkommenheder eller Mangler, man har fundet hos deres Ascendenter.

Men vi maae her indskrænke os til at antyde Sagens Hovedpunkter, og formene, at de specielle Regler for Stamqvægets og Opdrættets Fodring og hele Behandling helst maae udarbejdes, naar et Actieselskab har dannet sig til Gjennemførelse af et Foretagende af denne Art.

Naar vi nemlig skulle gaae over til det andet Spørgsmaal: til hvem Sagen med Tillid kunde ansættos, da holde vi os overbeviste om, at ingen anden Vel vilde lede saa sikkert til Maalet, som igjennem et Actieselskab, der danner sig til dette Diemed. Actionairerne vilde i Almindelighed være Mænd, der for enede Kyndighed med Interesse for Sagen, og af deres Midte maatte ikke blot den Mand vælges, til hvem det blev betroet at bringe Foretagendet i Udførelse, men og en Bestyrelse, der havde at vaage over, at Sagen paa den vedtagne og hensigtsmæssigste Maade forsvarligt blev udført, ligesom den maatte bedømme hvorvidt de af Entreprenøren for egen Regning anskaffede Køer og Tyre maatte findes svarende til deres Bestemmelse eller ikke. Det vilde naturligviis være ønskeligt at de Mænd, der udgjorde Bestyrelsen, ikke

boede meget langt borte fra den Gaard, hvor Stamqvæget befandt sig; men hertil vilde og sikkert Actionairerne tage Hensyn ved Valget. Det var vel rettest, at Bestyrelsen bestod af 3 Medlemmer, der dog i tvivlsomme Tilfælde kunde være berettigede til endnu at tilkalde 2de sagkyndige Mænd.

Men vi gaae nu over til det tredie Spørgsmaal: Anlæggets Kostbarhed og den Dpoffrelse, som vil være forbunden med dets Udførelse.

Vi vilde søge at opstille en Beregning saa nøie og speciel som muligt, dog saaledes, at man efter Godtbefindende kan indskrænke eller udvide Foretagendet, forsaavidt dertil maatte findes Anledning.

Foreløbigen bemærke vi, at vi have anseet det rettest, at den Landmand, som paatager sig at gennemføre Sagen, selv anskaffer de Køer og Tyre, hvoraf Stammen skal dannes; thi saaledes vil et mindre Forstud blive tilstrækkeligt. Actieselskabet betaler ham for Foder og Græs saaledes, at han kan være skadesløs uden at beriges derved, hvorimod Tillæget bliver Selskabets Eiendom. Vi vilde finde det passende at begynde med et Antal af 20 Stykker, nemlig 18 Køer og 2 Tyre. For at Stamqvæget kunde krydses igjennem flere Generationer tor man ikke tænke paa et kortere Tidsrum end 8te Aar.

Calculen troe vi at kunne stille saaledes:

1ste Aar 1845.

Besætning 38 Stkr.

Foder og Græseleie for ovenmeldte 20 Stkr.

Kreaturer à 16 Rbd. 320 Rbd.

Udgift.

Transport 320 Rbd.

Foder for 18 Kalve . . à 10 Rbd. 180 —

500 Rbd.

(Antages 9 Kalve af hvert Kjon).

2det Aar 1846.

Besætning: 56 Stfr.

20 Stfr. ældre Kreaturer à 16 Rbd. 320 Rbd.

9 2det Aars Dvier } 18 Stfr. à 16 — 288 —

9 2det Aars Tyre }

18 Kalve à 10 Rbd. 180 —

788 Rbd.

På Aarets Ende udgaaer:

de 2 ældre Tyre og 9 Køer, som ikke
tilhøre Selskabet.

7 Stfr. 2 Aars Tyre sælges à 24 Rbd. 168 —

620 —

3die Aar 1847.

Besætning: 56 Stfr.

9 ældre Køer }
9 Dvier som Kalve } 38 Stfr. à 16 Rbd. 608 Rbd.

2 Tyre }

18 Aaringer }

18 Kalve à 10 Rbd. 180 —

788 Rbd.

Udgaaer 6 af de ældre Køer;

sælges 1 3aars Tyr à . . 30 Rbd.

8 2aars do. à 24 Rbd. . 192 —

3 2aars Dvier à 30 Rbd. 90 — 312 —

476 —

4de Aar 1848.

Besætning: 56 Stfr.

Kateris 1,596 Rbd.

Udgift.
Transport 1,596 Rbd.

3 ældre Koer	}	38 Stfr. à 16 Rbd. 608 Rbd.	
9 3aars Dvier			
6 2aars do.			
1 3aars Tyr			
1 2aars do.			
18 Haringer.			
18 Kalve à 10 Rbd.			180 —
			<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/> 788 Rbd.

Ufgaer 3 ældre Koer.

Sælges:

3 4aars Koer à 40 Rbd.			120 Rbd.
2 Stfr. 3aars do. à 35 Rbd.			70 —
1 4aars Tyr			35 —
8 2aars do. à 24 Rbd. .			192 —
1 1aars do.			12 —
		<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>	429 —
		<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>	359 —

5te Mar 1849.

Besætningen: 56 Stfr.,

som nu alle tilhøre Selskabet:

6 4aars Koer	}	38 Stfr. à 16 Rbd. 608 Rbd.	
4 3aars do.			
9 2aars Dvier			
1 3aars Tyr			
1 2aars do.			
17 Haringer.			
18 Kalve à 10 Rbd.			180 —
			<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/> 788 Rbd.

Sælges:

2 5aars Koer	}	à 40 Rbd. 240 Rbd.	
1 4aars do.			
3 3aars do.			

Vateris 1,955 Rbd.

Udgift.

Transport 240 Rbd. 788 Rbd. 1,955 Rbd.

3 2aars Dvier à 30 Rbd.	90 —	
1 4aars Tyr	35 —	
7 2aars do. à 24 Rbd.	168 —	
1 1aars do. à 14 Rbd.	14 —	
	<u>547 —</u>	
		<u>241 —</u>

6te Mar 1850.

Besætning: 50 Stfr.

4 5aars Kser	}	38 Stf. à 16 Rbd. 608 Rbd.	
3 4aars do.			
6 3aars do.			
6 2aars do.			
1 3aars Tyr			
1 2aars do.			
17 Varinger			
9 Dviefalve	}	12 Stfr. à 10 Rbd.	120 —
3 Tyrfalve			<u>728 Rbd.</u>

6 do. bortfælges 3 à 4 Maaneder gl.

Sælges:

2 6aars Kser	}	7 St. à 40 Rbd. 280 Rbd.	
1 5aars do.			
2 4aars do.			
2 3aars do.			
1 2aars do.			30 —
1 4aars Tyr			35 —
7 2aars do. à 24 Rbd. .			168 —
6 Kalve à 10 Rbd. . . .			60 —
			<u>573 —</u>
			<u>155 —</u>
			Væris 2,351 Rbd.

Udgift.
Transport 2,351 Rbd.

7de Mar 1851.

Besætning: 46 Stfr.

2	6aars Køer	}	34 St. à 16 Rbd. 544 Rbd.
2	5aars do.		
4	4aars do.		
4	3aars do.		
8	2aars Dvier		
1	3aars Tyr		
1	2aars do.		
9	1aars Dvier	}	12 Stf. à 10 Rbd. 120 —
3	1aars Tyre		
9	Dviefalve		
3	Tyrfalve		664 Rbd.

Sælges:

2	5aars Køer	}	8 Stf. à 40 Rbd. 320 Rbd.
2	4aars do.		
4	3aars do.		
1	2aars Dvie		30 —
1	4aars Tyr		35 —
2	2aars do. à 24 Rbd.		48 —
6	Kalve à 10 Rbd.		60 —
			493 —
			171 —

8de Mar 1852.

Besætning: 52 Stfr.

2	7aars Køer	}	12 Stfr. à 16 Rbd. 192 Rbd.
2	6aars do.		
2	5aars do.		
2	4aars do.		
4	3aars do.		

Kateris 2,522 Rbd.

Udgift.
Transport 192 Rbd. 2,522 Rbd.

8 2aars Dvier	}	22 Stf. à 16 Rbd. 352 —
1 3aars Tyr		
1 2aars do.		
9 1aars Dvier		
3 1aars Tyr		
18 Kalve à 10 Rbd.		180 —
		724 Rbd.

Sælges:

1 8aars Ko	}	10 Stf. à 50 Rbd. 500 Rbd.
1 7aars do.		
1 6aars do.		
1 5aars do.		
2 4aars do.		
3 3aars do.		
1 4aars Tyr		
2 2aars do. à 30 Rbd.		60 —
		560 —
		164 —

Summa: Udgift 2,686 Rbd.

Hertil kommer:

Assurance i 8 Aar	120 —
Løn til en Dyrlæge	80 —
Kreaturens Afgang og andre tilfældige og uberegnelige Uheld . .	114 —
	3,000 Rbd.

Den tilbageværende Besætning er nu 40 Stfr.

4 Køer fra 5 til 8 Aar à 50 Rbd.	200 Rbd.
7 do. fra 3 til 4 Aar à 50 Rbd.	350 —
9 2aars Dvier à 40 Rbd.	360 —
	Fateris 910 Rbd.

	Transport	910 Rbd.
9 laars do. à 20 Rbd.		180 —
1 3aars Tyr		50 —
1 2aars do.		40 —
9 laars do. à 20 Rbd.		180 —
		<hr/>
		1,360 Rbd.

Saaledes vilde denne Plans Udførelse kræve en Opoffrelse af henved 2,000 Rbd. eller et aarligt Tilskud af 200 til 300 Rbd. i 8 Aar. Dersom det nu under saadanne Omstændigheder var venteligt, at et Actieselskab vilde danne sig, da var Sagen let at bringe i Gang; men der er allfor megen Sandsynlighed for, at ret mange Actier ikke blive tegneede, saalænge man maa vise hen til en Beregning, hvis Resultat er: at $\frac{1}{3}$ dele af den indstudte Capital gaaer tabt.

Skulde imidlertid det kongl. Landhuusholdnings-selskab eller noget andet Samfund, der formaede at yde Sagen fornøden Bistand, finde, at den var værdig til en saa betydelig Understøttelse, og man tillige erkjendte Gyldigheden af den af os fremsatte Anskuelse, at den neppe paa nogen Maade fremmedes saa sikkert som ved et Actieselskab, da kunde Maalet naaes, naar man vilde yde et saadant Tilskud som det ovenansførte, nemlig 200 til 300 Rbd. aarlig i 8 Aar.

Den manglende Sum 1,000 Rbd. vilde da sikkert indkomme ved 100 Actier à 10 Rbd., imod at de ved Slutningen af foranstaaende Beregning omhandlede 40 Stykker forædlede Kreaturer, eller den for dem udbragte Sum, 1,360 Rbd., kom Actionairerne tilgode, og omtrent dækkede den indstudte Capital med paaløbne Renter.

Skjøndt en Actieindbydelse af den Art maatte tilfuge Actionairerne et langt ringere Udbytte, end ved lignende Indbydelser i Almindelighed er Tilfældet, tvivle vi dog ikke om, at samtlige 100 Actier uden Banse- lighed blive tegnede, da Mange vilde vise saadan In- teresse for Sagen, naar den ikke krævede noget pecu- niært Offer for Actionairerne. Til Actieselskabet maatte det overlades, at vælge den Mand, til hvem man vilde betroe Udførelsen af Anlægget, og en Bestyrelse, der havde at varetage Sagens tilbørlige Udførelse, og aarlig meddele Beretning om Foretagendets Fremgang, saavel til Actionairerne, som til Landhuusholdnings- selskabet eller den Autoritet, der havde ydet Sagen sin Understøttelse.

Bed nærværende Forslag have vi forøvrigt for- nemmelig taget Hensyn til Aarhus og Randers Am- ter, og mene, at i det Tilfælde Sagen skulde finde Bifald og Understøttelse, maatte Actietegningen ind- strænke sig til disse Amter, for at Actionairerne ikke skulde være for vidt fjernede fra hverandre. Forøvrigt ansee vi det for meget ønskeligt, om der samtidig kunde blive gjort et Forsøg paa at danne en Stamrace af Fedeqvæg.

I Henseende til Maaden, hvorpaa den foran- nævnte Sum af 2,000 Rbd. kunde tilveiebringes, da have vi troet at turde indstille, at den deels kunde udredes af det kongl. Landhuusholdningselskab, deels af Aarhus og Randers Amtsselskaber, og vi tillade os navnlig at foreslaae, at Randers Amtshuushold-

ningselskab vil udrede i de første 4 Aar 100 Rbd. aarlig og i de følgende 4 Aar 50 Rbd. aarlig, ialt 600 Rbd., og at det landoeconomiske Selskab i Aarhus Amt vil bidrage 50 Rbd. aarlig i 8 Aar*), ialt 400 Rbd., og om disse Selskaber ville henstille til det kongl. Landhuusholdningselskab, om dette maatte være villigt til at yde et Bidrag af 150 Rbd. aarlig i de første 4 Aar, og 100 Rbd. aarlig i de paafølgende 4 Aar, ialt 1000 Rbd.

Saafrømt disse 2000 Rbd. blive indrømmede til Dvægavlens Fremme efter den Plan, vi herved have den Ære at forelægge, da vil Actietegningen af den øvrige Deel af den fornødne Sum meget snart være tilveiebragt, og formeentlig ville alle, eller den største Deel af Actierne blive tegnede af Medlemmerne af Aarhus og Randers Amtsselskaber."

Ved den foreløbige Discussion af denne Comitees Betænkning i en i dette Niemeed afholdt Generalforsamling, paa hvilken iblandt andet ogsaa blev stillet det Amendement, at Opdræt af ægte, jydsk Race under hensigtsmæssig Røgt og Pleie skulde finde Sted hos flere forskjellige Landmænd i Amtet, som dertil skulde opmuntres, ved at tilsikkes Affætning af saadant Tillæg til bestemte og nogenlunde høie Priser, blev det vedtaget at indhente Betænkninger fra de mindre landoeconomiske Foreninger i Amtet. Som Følge heraf indkom saadanne fra nedennævnte Foreninger, nemlig:

*) Aarhus Amts landoeconomiske Selskab har senere indberettet, at det, af Mangel paa Fonds, ikke kunde paatage sig det aarlige Tilskud af 50 Rbd., som af Comiteen var foreslaaet.

a) for Odum Sogn og

b) for Clausholm Gods, hvilke begge tiltraadte det ovennævnte Comitee-Forslag.

c) Foreningen for Stamhuset Estrup, der har ladet Sagen behandle ved en Comitee. Betænkningen er affattet af Bestyrelsen og lyder saaledes:

„Der er i berørte Forslag vistnok taget for lidet Hensyn til indløbende Uheld, ligesom og de opførte Salgspriser forekomme temmelig høie, saa at det er at vente, at Planen vil fræve en heel Deel mere, end der er calculeret, med mindre der kunde affortes noget af den anførte Foder- og Græs-Remuneration, som synes noget for høit ansat, eftersom Overskudet af Melken kommer Entreprenuren tilgode. Selv, om det gaaer saa heldigt, at der tilveiebringes det Antal Tillæg, som er forudsat, og, at de Alle blive skiffede til Tillægsgdyr, bliver Antallet dog, hvad Dvietillægget angaaer, saa ubetydeligt, at det maa ansees aldeles utilstrækkeligt for 2 Amter, og derhos hensættes Dismedets Opnaaelse — en nogenlunde almindelig forædlet Dvægrace — til en fjern Fremtid. Det maa herved ikke oversees, at Tillægget for største Delen vilde blive kjøbt af Landmænd udenfor Bondestanden, som maatte behøve flere Aar, forinden de ved saadanne enkelte Tillægsgdyr kunne faae deres egen Besætning forsynet, og i al den Tid vilde dog intet Væsentligt være udrettet for Bondestanden, hvilket dog er Hovedsagen. Det maa endvidere paaagtes, at saadanne forædlede Dyr, som disse maae forudsættes at blive,

ikke ville pasje sig for enhver Egn eller det Standpunct, paa hvilket Agerbruget paa enhver Egn staaer.

Næsten hos enhver Gaardmand findes dog een eller flere gode Køer, og han er ogsaa saa fornuftig, at han vælger disse til at tage sit Tillæg af; selv i den mindre gode Egn, hvori undertegnede Forening virker, er dette Tilfældet; ere disse Køer nu end ikke saa fortrinlige, som de kunne være, saa ere de dog uforkastelige Tillægsdyr, ved hvilke det er udenfor al Tvivl, at en saa god Race, som med Hensyn til Egnen kunde ønskes, deraf kan forskaffes, naar den rette Fremgangsmaade og Behandling bruges. Forsaavidt Tillægskøer angaaer, formene vi derfor, at Bonden allerede har, hvad han behøver, og, hvilket ikke er at ansee for uvæsentligt, Køer, som pasje sig for Stedet. Dette kan derimod ikke siges om Tyre. I Almindelighed holder en By en Tyr tilfældes, som gaaer paa Omgang, eller med andre Ord underholdes efter Tour blandt Beboerne. Det er ikke let at bringe Enhver til samme Erkjendelse, og, da de Fattige og Eigegyldige i Almindelighed see paa godt Kjøb, er Følgen sædvanligen, at den Tyr, som anskaffes, er ringe. For en enkelt Mand kan det ikke svare Regning at anstaffe sig en Tyr til eget Brug, og han kan ei vente, at den vil blive søgt af andre, naar en Bytyr engang er anskaffet. Den omhyggelige Mand søger maaskee en god Tyr et andet Sted, naar det ikke er alt for langt borte, men, da dette er forbundet med Uleilighed, især hvis Køen løber om, indskrænker han sig til det Par Køer, hvoraf han vil have Tillæg. Ind-

træffer det nu, at disse Køer fæste Kalven, eller de bringe ham Tyrefalve istedetfor, som han ønskede, Dviefalve, eller omvendt, nødsages han til at tage sit attraaede Tillæg af andre maafee mindre gode Køer, som tillige ere bedækkede ved en ringere Tyr, og saaledes indsniger sig letteligen mod hans Villie et mindre godt Tillæg i hans Besætning.

Vi ansee det derfor af Bigtighed, og antage, det vil bringe heldige Frugter, hvis der gjøres Noget for at gode Tyre kunne blive mere almindelige, end de nu ere, men dette formene vi, paa en fyldestgjørende og den mindst befoftelige Maade kan iværksættes derved, at det Kongl. Landhuusholdningselskab og maafee enkelte Amtshuusholdningselskaber stillede til Disposition en passende Sum, som disse sidste og isærdeleshed de mindre Landboeforeninger kunde anvende som Hjælp til Indkjøb af By- eller Sognetyre saaledes, at Differencen mellem, hvad der sædvanligen har været givet for en Tyr, og den Sum, en god Tyr vilde koste, blev tilskudt, hvorhos der selvfølgelig maatte træffes et saadant Arrangement, at der var Sikkerhed for, at den forsvarligen underholdtes.

Med en Sum af 50 Rbd. eengang for alle formene vi t. Ex., at undertegnede Forening vilde, maafee med noget Tillæg af egne Midler, kunne virke saare gavnligt i denne Retning.

Den Omstændighed, at Bonden har, hvad han skal bruge, i sit Hjem eller i Nærheden, har meget at betyde, og den Ubequemmelighed, der for de længere Fraliggende har været forbunden med at søge de hist

og her udsatte Tyre, har sikkert været en væsentlig Grund til, at disse ikke have skiftet noget mærkeligt Gavn.

Efterat vi saaledes have udtalt os over den os foreliggende Komiteebetænkning og fremført vore Anskuelser om, hvad vi formene der er at gjøre med Hensyn til Tillægsdyrene, give vi os den Frihed endvidere at yttre:

For at tilveiebringe en vedholdende og varig Forbedring i Dvægracen, ansee vi det ingenlunde tilstrækkeligt, at der ved Tillægget eller Opdrættet alene sees hen til Dvaliteten af de Dyr, hvoraf Tillægget tages; thi, maae vi end indrømme, at Virkningen maa være ligesom Marsagen, at altsaa under de samme Forhold Tillægget af en god Tyr og en god Koe maa blive bedre end af en daarlig Tyr og Koe, saa formene vi dog, at Opdrætsmaaden bidrager ligesaameget, om ikke mere, til Dvægets Forædling. At i Almindelighed Opdrætsmaaden nu stjenkes saa liden Opmærksomhed, kan vel ikke nægtes. Bonden — og det er i Regelen fra ham, Tillægget udgaaer — anvender vel i Kalvestien, og som oftest ogsaa den første Sommer, Flid og Omhyggelighed for sit Tillæg, men derved lader den største Deel det ogsaa beroe; og uden Skaansel maa Tillægget for Fremtiden paa de Steder, hvor der haves Hede og Kjær, og i det Hele taget paa den ringeste Græsgang, søge sin Næring, saasnart Foraaret nogenlunde tillader det, indtil Vinteren bogstaveligen tvinger Eieren til at bringe det i Huus, hvor det Foder, som bydes det, paa mange Steder

kan være knapt og ringe nok, hvorved man maa erindre, at Bonden ved Siden af sin Agers bedre Dyrling endnu sjældent har indført Brakfrugter og Foderurter.

At en saadan Behandlingsmaade og flere andre Misgreb aldeles ikke passe for en forældet Dvægavl, men derimod vil tilbagetrænge ethvert Forsøg paa Forbedring, er indlysende; og i Dverbeviisningen om, at paa samme Tid man bestræber sig for at faae gode Tillægsdyr, maa man være betænkt paa at forstaafe Tillægget en hensigtsmæssig, og en efter de forskjellige Forhold og de forskjellige Egne saa god som muelig Underholdning og Røgt, have vi fundet os foranledigede til, herpaa at henlede Opmærksomheden, idet vi med Hensyn til Maaden, hvorpaa en gavnlig Forandring i Opdrætsmaaden kan ventes, fremsætte Følgende til behagelig Dverveielse:

Vi holde fast ved den Dverbeviisning, at den bedre Oplysning og den stigende Agricultur vil lære Bonden at indsee hans eget Gavn og Bedste, og give ham Evne til at fremme den heromhandlede Sag. Vi indsee ei heller, at det paa anden Maade vil kunne stee, naar man ikke vil indføre et meget bekosteligt, usikkert og derfor ikke tilraadeligt Præmiesystem, naar Sagen, som den vel bør, betragtes som almindelig for Landets eller Provindsens hele Bondestand.

Det gjælder da om at oplyse Bonden, og dette formene vi, meest hensigtsmæssigt vil kunne stee ved at det Kongl. Landhuusholdningselskab besørge de udgivet en god, kort og fattelig Anviisning til Tillægs-

dyrenes rigtige Opdrætning efter de forffjellige Egne og øvrige forhaandenværende Forhold, saaledes at de deri givne Regler efterhaanden ville kunne indføres uden for store Opoffrelser, hvorhos tillige stærkt burde udhæves de Misgreb, som bør undgaaes, og tillige betegnes disses større eller mindre skadelige Indflydelse paa Dvægavlen. Det er vel sandt, at flere fortrinlige Skrifter omhandle dette Stof, men deels ere de for vidtløftige, deels for kostbare, deels har Bonden ikke altid Tillid til dem, og de ere ikke almindelig bekendte. Et saadant Skrift derimod, som det ovenan- tydede, der gratis maatte uddeles saa rundeligt, at enhver By kunde faae flere Exemplarer, vilde upaa- tvivleligt, som udgaaet fra et Selskab, hvorfor Bonden har saa megen Agtelse, læses med Tillid af ham, finde Indgang hos ham og fremstynde den Oplysning, hvorom det efter vor Mening gjelder, og som ellers langsommere vilde komme.

Slutteligen tillade vi os at bemærke, at et Par af Bestyrelsens Medlemmer nære den Formening, at det vilde virke gavnligt, hvis der udsattes passende Præmier for gode 3 Aars Dvier med den Forpligtelse, at Eieren skulde beholde dem som Tillægsdyr nogle Aar, hvorved de formene, det kunde forebygges, hvad nu er Tilfældet, at de bedste unge Køer afhændes til Meierierne, og, da intet Opdræt i Almindelighed finder Sted der, saaledes gaae tabt som Tillægsdyr; dog indsee de tilfulde, at hertil vilde medgaae betydelige Summer, og de ansee det tvivlsomt,

hvorvidt den tilsigtede Nytte vil staae i Forhold til disse Opoffrelser."

d) Foreningen for den nordøstlige Deel af Amtet, som ligeledes udvalgte en Comitee, der yttre sig saaledes:

"Erfaringen har viist at de forskjellige Slags Tyre, der i flere Aar tilbage i Tiden have været anskaffede, deels af enkelte Mænd, deels af Foreninger, i Haab om derved at forædle vor Dvægrace, mere have forringet den. Desaaarsag troe vi, at der alene bør holdes paa den gode gamle jydsk Race for at forbedre vor Dvægrace.

Som en anden Grund til Racens Forsald maa ogsaa nævnes den betydelige Mængde Dvier og Køer, der i de senere Aar ere opkjøbte og bortførte til de holsteenke, meklenborgske og preussiske Meierier. Vel har denne Handel ogsaa forhen været brugt her i Jylland, og, som vi ikke kunne nægte, været en betydelig Indtægtskilde for Provindsen; men nu, da vor Dvægrace er forringet, virker den skadelig; thi dertil kjøbes kun de bedste Dvier, og de ringere blive tilbage for at bruges som Tillægsdyr, og som Folge deraf forringes Tillægget. Desuagtet findes der endnu her norden for Randers en Deel gode og velskabte ægte jydsk Køer; thi der gives enkelte Mænd, som have beholdt deres bedste Dvier og bruge dem som Tillægsdyr; men saavidt os er bekjendt findes neppe een eneste god og velskabt Tyr, hvoraf derfor nogle burde anskaffes fra Salling, Thy og Mors, hvor den ægte jydsk Race er beholdt reen og ublandet.

Paa Grund af Ovenstaaende, mene vi, at Dvæg-

racen kunde forbedres og vedligeholdes paa følgende Maade:

1) Ved at der af Landhuusholdnings-Selskabet blev uddeelt passende Præmier til et bestemt Antal, saavel Køer, som Tyre i hvert Amt; thi dette vilde foraarsage, at mange gode Dvier, der ellers vilde blive solgte, bleve beholdte til Køer, i Haab om deraf at erholde en Præmie. Ligeledes mene vi, at der ville gives, saavel enkelte Mænd, som Foreninger (hvor der holdes Bytyre), der ville anskaffe sig ovennævnte ægte jydsk Tyre, naar de havde Haab om at erholde Præmie derfor. Altsaa mene vi, at Præmier ville være særdeles at anbefale for at erholde en god Dvæg-race; men da burde der af de Commissioner, der beskikkes til at uddele disse, nøie paasees, at de kun gives for gode velstøbte ægte jydsk Kreaturer.

2) For at erholde en constant Dvæg-race, hvorfra gode Tillægsdyr kunne faaes, troe vi det vilde være gavnligt, at der hist og her i Provindsen gives Gaar-de, hvor der holdtes ene udsøgte Køer og Tyre, der alle brugtes som Tillægsdyr, saa at der altsaa opfo-dtes aarligen ligesaa mange Kalve, som der holdtes Køer, hvilket Tillæg Opdræfterne skulle beholde, indtil Tyrene vare 1 og Dvierne 2 Aar gamle, til hvilken Tid de saavidt mueligt skulle være drægtige, og da ved offentlig Auction hortsælges blandt Egnens Beboere; hvilket kunde skee i Forbindelse med de aarligen afholdte Dyrffuer, efter at Alle, der fandtes tjenlige til Tillægs-dyr, vare indbrændte og Kjøberne forpligtede til at beholde dem i det mindste 2 Aar, som Tillægsdyr. Og at der gives

Mænd her i Egnen, der ville paatage sig at anskaffe og holde en saadan Besætning, bestaaende af 9 à 10 Køer, og opdrætte alle Kalvene, er os bekjendt, naar Landhuusholdnings-Selskabet derfor vilde tilstaae dem en passende Godtgjørelse eller Præmie, hvilken efter vor Mening bedst kunde bestaae deri, at Opdrætteren tilstodes af Selskabet en vis Betaling, f. Ex. 30 Rbd. for hvert Kreatur; men for at han i Tilfælde af Dødelighed iblandt Kalvene kunde være sikret for Tab, burde det være Opdrætteren tilladt af andre Mænd at kjøbe Kalve, der vare fødte paa en god jydsk Ko, falden efter hans egen Tyr.

Til at paasee, saavel at de anskaffede Kreaturer svarede til deres Hensigt, som at Tillægget blev holdt forsvarligt, burde udnævnes en Comitee, der burde have Tilsyn med Opdrætteren."

Foruden disse Betænkninger indkom til Randers Amts Selskab endvidere:

e) et Forslag fra en enkelt Mand til den jydsk Dvægraces Forbedring. Efter at have yttret sig om selve dette Udtryk, der rettere antages at burde hedde „den oprindelige jydsk Dvægraces Restitution eller Gjenindsættelse," idet der ikke er Tale om en Forbedring ved nogensomhelst fremmed Blanding, men kun om at opsoge og tilbageføre den oprindelige ægte gamle jydsk Dvægrace, hvilken Race, om den end iffun paa enkelte Steder, saasom i Salling, Thy og paa Mors har holdt sig mere almindelig, efter Proponentens Mening dog enkeltviis findes hist og her overalt i Jylland, og efter at have bemærket, at det kun gjælder

om at opsoge disse Enkeltheder i deres kraftigste Tilstand, at gjøre dem bekendte og faae dem formere og udbredte, hvorved det, tildeels ved fremmede Blandinger, tildeels ved uhenftsmæssig Omgjængelse og Røgt, Banartede efterhaanden kunde fortrænges, vedbliver han saaledes:

„Til at naae dette Maal sigte de Forslag, som hidtil ere komne for Lyset. Det forekommer Under tegnede efterhaanden at maatte kunne naaes, naar en Dvægbar foranstaltedes een eller flere Gange om Aaret under en kyndig Bestyrelse. Denne Bestyrelse skulde da, efter forudgaaet Indbydelse og Bekjendtgjørelse om Tid og Sted, paa selve Stedet indkjøbe et Antal Tyre og Dvier af ægte jydsk Race til bestemte noget høie Priser, hvilke Kreaturer skulde udgjøre Dvægbar, og efter at have staaet opstillede et Par Timmers Tid til Besigtelse strax forauktioneres.

Bestyrelsen, som idetmindste skulde bestaae af 5 Medlemmer, udvælges af Selskabet blandt de dueligste Landmænd, om muligt tillige Veterinairer. Det er at formode, at ogsaa saadanne Mænd udenfor Selskabet, naar de vælges, ikke vilde undslaae sig for at paatage sig den dermed forbundne Uleilighed i saa patriotisk et Siemeed. Hvert Aar skeer nyt Valg, (men de Afgaaende kunne vælges paany), hvorved den størstmulige Dygtighed søges inddragen i Bestyrelsen.

Indkjøbspriserne kunne formeentligen ansættes for 2aarige Tyre til 35 Rbd. pr. Stk., og for 2aarige Dvier til 45 Rbd. pr. Stk.

Jo flere man havde Leilighed og Penge til at

indkjøbe af saadanne ægte jydffe Høveder, desbedre var det naturligtviis, men man kunde heri ganske rette sig efter den Sum, man agter at anvende paa denne Sag, ligesom man muligviis ogsaa vilde finde sig indskrænket til et mindre Antal af Mangel paa Falbydels- ser af den attraaede Bestaaffenhed.

Jeg antager, at man indkjøbte 10 Høveder til de anførte Priser, og at de igjen bleve solgte til den for gode Høveder sædvanlige Priis, som vil omtrent være 20 Rbd. for en Tyr og 30 Rbd. for en Dvie, saa led Selskabet et Tab af $10 \times 15 = 150$ Rbd., som omtrent er den Sum, det aarlig har bestemt til Dvæg- racens Forbedring.

Det vilde være de vederhæftige Mænd, hvoraf Bestyrelsen antages at ville komme til at bestaae, let, naar de i den Grad maatte interessere sig for Sagen, ved Bekjendte i Salling, Thy og paa Mors at faae indkjøbt og hidsendt 2aarige Dvier og Tyre for den omfrevne Priis uden at befosteliggjøre Indkjøbene end mere ved Reiser.

Paa Kreaturer af den attraaede Art vilde der formeentligen ikke blive Mangel, saasom de høie Pri- ser nok vilde opmuntre Vedkommende til at søge Ba- zarmarkedet. Paa Liebhabere til de indkjøbte Kreatu- rer troer jeg, at det end mindre vilde mangle. Der ere Mange, som have Øyne til at gjøre det fornødne Forstud til en god Besætning, som ogsaa have Indsigt nok til at begribe det Fordeelagtige ved at anstaffe sig en saadan, og derfor ei heller mangle Billie dertil. Men hvad der mangler dem, det er Kundskab: de

kjende ikke sikkert den ægte jydsk Race's Egenstaber, det er vanskeligt i sig selv, thi ogsaa her gjælder det, at Skindet bedrager; — eller Nogle ville maaskee sige: „vi kjende dem nok, men hvor faae vi nu fat paa saadanne Stabninger?“ Dvægbazaren giver Svar herpaa. Naar 5 eller 7 baade med Hensyn til Nedelighed og Kyndighed paalidelige Mænd lægge deres Hoveder iblod for at udfinde den ægte jydsk Dvægrace, saa skulde det være besynderligt, om de ikke skulde finde den, dersom den ellers er iblandt os.

Bazar-Bestyrelsen skulde være pligtig til i en fuldstændig (helst schematisk) Beskrivelse at angive ethvert enkelt Kreaturs Fuldkommenheder og Feil, det er, de for den jydsk Race væsentlige Egenstaber, som det er i Besiddelse af, og de Enkeltheder, hvori det viser sin Udartning. Derved vilde Kundskab til den rette Race's Egenstaber blive udbredt, og her, som i saa mange Henseender, er Kundskaben det vigtigste Middel til at naae Maalet. Ingen, som først har lært Fordelene af et veritabelt godt Hoved, vil vistnok senere, om han og kan spare nogle Dalere derved, opstalde en Banartning. Det er Bazarernes Periode, hvori vi leve, en Dvægbazar vilde maaskee først meest tiltrække sig Nysgjerrighedens Dpmærksomhed, men en varigere Interesse vil vistnok holde den i Gang, naar man først har erfaret dens Soliditet. Saa ville idetmindste De, der have Evne og Lyft dertil, efterhaanden kunne faae en god Besætning af jydsk Race, og fra dem vilde den naturligtviis udbrede sig til de forskjellige Sider. Nu er der jo virkelig ingen sikker Veilighed til at for-

hverve sig en saadan Besætning, om Noget ogsaa har
Lyst og Raad dertil.

Formedelt den store Concurrence til de Kreatu-
rer, der blive til Salg, som jeg antager at ville finde
Sted, vil Selskabet sandsynligviis ikke have Tab, mu-
ligt endog Fordeel. Og hvorom Alting er, saa kan
man jo offte herpaa saa Lidt og saa Meget, som man
efter Omstændighederne finder hensigtsvarende; thi
man kan høre op dermed, naar man vil. Stort Tab
kan man forebygge, og hvert et Skridt, man i denne
Retning foretager sig, forsaavidt det foretages under
fornødne Betingelser, vil bringe en ikke fjern Fordeel.

Jeg henstiller saaledes til det ærede Amtshuus-
holdningselskabs Dverveielse, om det ikke istedetfor at
indlade sig paa Foretagender til Dvægracens Forbe-
dring, — der kræve store Pengeoffere, idetmindste et
ikke ubetydeligt Udlæg, — der ere beregnede paa Nar-
ræffer, — der skulle baseres paa en Tillid til Enkelt-
mand, ikke blot til hans Kyndighed og Paalidelighed,
men og til hans Interesse for Sagen, hans vedhol-
dende Energie og hele Omsigt, som er saare mislig, —
der skulle udføres med en Detail, som umuligt kan
controlleres; hvortil kommer, at uforudseelige Omstæn-
digheder, Sygdom o. s. v., kunne forstyrre det halv-
fuldendte Værk, og en saadan Forstyrrelse neppe vilde
kunne undgaae at medføre Tab af Tid og Penge — —
om ikke det ærede Amtshuusholdningselskab maatte
finde sig opfordret til, istedet derfor, at forsøge Udfø-
relsen, om og kun til Prøve, af ovenfor antydede For-
slag, som gaaer ud paa følgende Punkter:

- 1) en Comitee udvælges, bestaaende af 5 eller 7 dygtige Landmænd, om muligt tillige Veterinairer, til at bestyre en Dvægbazar.
- 2) Denne Comitee foranstalter en saadan Bazar 1 eller 2 Gange i det første Aar.
- 3) Comiteen indkøber paa selve Stedet 10 Høveder, 4 Tyre og 6 Dvier, til respective 35 og 45 Rbd. pr. Stk., forsyner hver især af de udvalgte og kjøbte Høveder, som udgjøre Bazaren, med et Mærke, og forfatter en (schematisk) Beskrivelse over hvert enkelt Høveds Dyder og Lyder.
- 4) De indkjøbte Høveder opstilles til Besigtigelse et Par Timer, medens Comiteen lader oplæse Beskrivelserne over dem.
- 5) Høvederne forauktioneres dernæst paa Stedet."

Fremdeles var til Randeris-Amts-Selskab indkommen:

f) en nærmere Motivering af det ovennævnte under den foreløbige Discussion paa forommeldte Generalforsamling stillede Amendement (S. 196), hvori Proponenten tillige næriere udvikler, hvad der efter hans Formening taler imod den af den sammensatte Comitee udfastede Plan, i hvilken Henseende han ytrer:

„1) Den væsentligste Indvending er vistnok den, at den af Comiteen foreslaaede Ordning af Sagen — selv om den i Gæt og Alt og under de beregnede heldigste Omstændigheder iværksattes — ikke vilde være istand til at realisere Niemedet, da den ikke kan betragtes anderledes end som Begyndelsen af et Forsøg i den anførte Retning, uden at antyde, hvorledes den skulde vedblive at bestaae i Fremtiden, ja ikke engang

saalænge, at noget Betydeligt i Forhold til de dermed forbundne Omkostninger kunde siges at være opnaaet.

Det fremgaaer af den i Nr. 5 af landoeconomist Maanedsskrift Pag. 36 opstillede Beregning, „at der vilde til denne Plans Udførelse kræves en Opoffrelse af henved 2,000 Rbd.“, hvorved kun opnaaedes, at der under de heldigste Forudsætninger, at slet ingen af Tillægsdyrene døde, eller toge anden Skade, var i 8 Aar tillagt og affat 144 Stkr. Kreaturer, medens Etablissementet var saa langt fra at bestaae ved sig selv, at det i det sidste, o: det 8de Aar, havde 164 Rbd. Tab ligesaafuldt som i det 6te og 7de Aar. Naar altsaa ikke yderligere Tilskud udenfra vare at erholde, maatte Anstalten ophæves, uden at derved var vundet et fast og varigt Grundlag for en forbedret Dvægrace for hele Provindsen; thi herpaa vilde det anførte Antal Tillægsdyr ingen mærkelig Indflydelse kunne udøve; de vilde snart sporløst forsvinde.

2) Uden videre at ville fremhæve, at det kun er meget uegentligt, at man kan sige, at Sagen overtages og iværksættes af et Actieselskab, naar hele Actiecapitalen kun er 1,000 Rbd., medens andre Selskaber, der iøvrigt ingen Deel have i Bestyrelsen, skulde garantere og tilskyde det calculerede Tab af 2,000 Rbd., troer jeg heller ikke, at man med Grund kan sige „at ingen anden Vej vilde lede saa sikkert til Maalet, som gjennem et Actieselskab.“ Thi hvad der skulde give Deeltagerne, qua Actionairer, Interesse for Etablissementets hensigtsmæssige Ledelse, maatte være Ud-

byttet; men den ærede Comitee indrømmer selv, „at en Indbydelse af den Natur maatte tilfige Actionairerne et langt ringere Udbytte, end ved lignende Indbydelse i Almindelighed er Tilfældet.“ Ei heller er det hele projecterede Foretagende af den Natur, at det kunde betragtes som en Entreprise, i hvilken Penge-mænd vilde søge at gjøre Capitaler frugtbringende; men de, der tegnede sig for slige Actier, vilde snarere betragte deres Indskud som et Offer, de bragte en vigtig Sag, hvilket de ikke regnede paa at erholde tilbage, idetmindste ikke med Rente. Forestillingen om, hvorvidt en hensigtsmæssig Udførelse af Planen vilde give et større eller mindre Udbytte, vilde derfor visse- lig ikke hos Actionairerne fremkalde en mere levende Interesse for og nøiagtigere Control med Etablissem- mentet.

3) Dette vilde saaledes i Virkeligheden gives i Hænder paa den enkelte Mand, som engang var ud- valgt, i den Formodning, at han med Indsigt forenede Interesse for Sagen, hvad enten han under Udførel- sen svarede hertil, eller skuffede Forventningen. Skulde dette Sidste indtræffe, vilde hele Foranstaltningen kun staae som et advarende Exempel, uagtet Mange deraf maaskee vilde ulede den Slutning, at der ikke er No- get at gjøre ved Dvægracens Forbedring, eller at den rettest maa overlades til sig selv; men herved var mere tabt, end ved de Penge, som vare tilsatte ved Forsøget.

Af disse Grunde stillede jeg det anførte Amende- ment, som jeg antager simplere og i Længden sikrere med mindre Udgifter at ville lede til Dvægracens For-

bedring; thi ved practiske Foretagender er det af Bigtighed saa meget som muligt at knytte Forbedringerne til det Forhaandenværende og benytte, hvad der allerede er tilstede. Enhver, der kjender de jydskke Landboe-forhold, veed

- a) at Opdrættet hovedsageligen er og fremdeles maa forblive i Hænderne paa den mindre Landeiendomsbesidder;
- β) at den jydskke Bonde især viser Interesse og Omhu for denne Green af Landboevirksomheden;
- γ) at han allerede til Tillægsdyr udvælger sine bedste Malfekøer, navnlig dem, der kælve fra Indbindings-tid og til lidt efter Nytaar;
- δ) at der i hver Heelgaard næsten uden Undtagelse aarlig tillægges 3—4 Kalve, der beholdes til de ere 2½ à 3 Aar gamle;
- ε) at Bonden har en vis Mistillid (Grundene hertil er det ikke her Stedet at udvikle) til Foretagender i Landoeconomien, der ledes af Mænd udenfor hans Stand, og under Forhold, der væsentlig afvige fra hans egne.

Istedetfor altsaa at anlægge eet stort Stamstutterie, vilde det vække en langt livligere Deeltagelse, langt naturligere slutte sig til det Stedsfindende, og fremfalde en allestider gavnlig Concurrence, naar der flere Steder i Amtet efter de locale Forhold tillægges 4—8 Kalve efter udsøgte jydskke Køer og Tyre. Stamdyr, der ere holdte frie for Krydsning med fremmede Racer, og saaledes allerede ere i Besiddelse af særegne gode Egenskaber, der ere arvelige og udgjøre Særkjendet

ved den jydste Koe, ere ikke ualmindelige, om de end udenfor Thy, Salling og Morsøe kun findes adspredte hist og her. Hvad der bevirker, at Dvægracen ei alle- rede er i mere ønskelig Tilstand, er fornemlig Mangel paa kraftigt Foder og hensigtsvarende Røgt. Men vedblive de senere for Landmanden heldige Aaringer og tilfikkres ham Affætning af forsvarligt opdrættet Tillæg til nogenlunde høie Priser s. Ex. for den 2aa- rige drægtige Dvie 30 Rbd., for 1½ Aars Tyr 25 Rbd., vil han nok indsee Fordelen af at anvende et kraftigere, rundeligere Foder og en omhyggeligere Røgt.

Naar Randers Amtsfelskab saaledes vilde anvende de 150 Rbd., som det aarlig har bestemt til Dvægracens Forbedring, paa den her foreslaaede Maade til at kjøbe Dvier og Tyre efter udsøgte Tillægsdyr til de ansatte Priser og dernæst forauctionere dem, vilde Tabet visselig ikke blive over 5 Rbd. pr. Stk. (paa de fleste mindre) og der kunde saaledes aarlig indkjø- bes 30 Stkr.; altsaa naar man i 8 Aar anvendte samme Sum, som Comiteen calculerer som tabt, nem- lig 2,000 Rbd., kunde derved fremkaldes Tillæg af 400 istedetfor 144 Stkr. Kreaturer; og hvad der er vigtig- gere, Foretagendet vilde rimeligviis have erholdt en saadan Fastsed, i Opdrætternes Dine have viist en saa gavnlig Indflydelse, at det ikke for Fremtiden behøvede en saadan kunstig Understøttelse, men simpel Beregning af egen Fordeel vilde vedligeholde et fortrinligt Tillæg, og fere det en videre Udvikling imøde.

Saalænge Opdrætterne imidlertid nød en saadan Garantie for Affætning, vilde det ikke være mere end

billigt, at de underkastede sig et Tilfyn af en Comitee af Sagkyndige af Selskabets Midte, saavel med Hensyn til Udvalget af Tillægsdyrene, baade Koer og Tyre, som til Kalvenes Behandling, og kun under Forudsætning af, at de befandtes tilbørligen opfødte, kunde de have Ret til den lovede Betaling.

Naar der saaledes paa disse forskjellige Steder — hvad der var absolut nødvendigt — holdtes en udsøgt Tyr, vilde den ogsaa i Omegnen kunne stifte Nytte ved at anvendes som Springtyr. Paa denne Maade vilde der i hver Egn opdrættes et Dvægslag, stemmende med og vant til de paa de forskjellige Steder afvigende locale Forhold og Agriculturtilstande.

Endelig vilde dette Forslag lade sig paabegynde, fortsætte og atter ophæve, alt efter som man fandt det rettest og tjenligt, uden at foraarsage noget Forstud til Anlæg af et særegent Etablissement, eller fremkalde noget uberegnet Tab ved dets Ophævelse.“

Efter at disse Betænkninger og Forslag vare indkomne til Randers Amts Selskab, blev Sagen atter ved en Generalforsamling discuteret, navnlig med Hensyn til de ovenanførte af den sammensatte Comitee opstillede 3de Hovedpuncter, der gik ud paa, hvorledes Forædlingen paa den meest hensigtsmæssige Maade kunde iværksættes, hvilke Mænd eller Autoriteter Sagen med Tillid kunde betroes, samt hvilke Summer dertil vilde medgaae og hvorledes disse bedst kunne bringes tilveie. Ved den derpaa fulgte Afstemning blev det eensstemmig vedtaget, at Selskabet skulde udtale sig for, at den foreslaede Forædling udelukkende

baseredes paa den saakaldte ægte jydsk Race. Ligeledes bleve de under Littr. c og f fremkomne Forslag antagne af Pluraliteten, hvorimod den sammensatte Comitees Forslag blev forkastet med en Majoritet af 21 Stemmer mod 7, ligesom det under Littr. e anførte Forslag ei heller vandt Majoritetens Bifald.

II. Den landoeconomiske Forening for Grevskabet Frysenborg og Stamhuset Bidstrup. Den af en dertil udvalgt Comitee, bestaaende af 3de Medlemmer, afgivne Betænkning, der paa et senere Møde blev vedtaget af Foreningen, lyder saaledes:

„Den omhandlede for vort Fædreland saa saare vigtige Sag har Comiteen taget under nøieste Overveielse, og den maa fuldkommen erkjende, efter sine practiske Erfaringer, at Dvægracen, med Hensyn paa Godheden, er i stærk Aftagende, hvilket egentlig, som Proponenten ogsaa antager, er en Folge af Mangel paa gode og velstøbte Tillægsdyr, saavel som deraf at det for en stor Deel er Bønderne her i det sydlige Jylland en ligegyldig Sag, hvilke Køer de afbenytte til Tillæg, idet de uden Hensyn paa Dvaliteten gjerne foretrække den nærmeste Tyr til Bedækning af Køerne, naar disse blot kunne blive drægtige for moderate Bedækningspenge.

At der snarest mueligt maa opoffres og gøres Noget for Dvægracens Forbedring, for at Jylland ikke skal tabe sine hidindtil betydelige Indtægter, særdeles ved Studeaffætning til Holsteen og Udlandet, derom

kan aldrig være nogen Tvivl; men paa hvilken fordeeltigste og hensigtsmæssigste Maade en saa vigtig Gjenstand maa lade sig arrangere, derom ere deelte Meninger, og en stor Vanskelighed er det, endog for kyndige Landmænd, at træffe det Rigtige, og at bringe et Forslag paa Bane, som ikke maa strande i dets Heelhed og af Flere, maaskee uden Grund, blive anseet for uhensigtsmæssigt og upractiff affattet.

Proponenten har i sit Forslag til det kongelige Landhuusholdningselskab foreslaaet, at Selskabet, for at fremme den gode Sag, maatte foranstalte 40 gode og velstøbte Tyre indkjøbte til Uddeling og Afbenyttelse i flere Amter, hvis det ikke hellere maatte foretrækkes at uddele passende Præmier for et bestemt Antal Tyre og Køer; men de landoconomiske Foreninger for Aarhus og Randers Amter have derimod anseet det for det første og vigtigste at danne en constant Stamme af vor egen Landrace. Hvad angaaer den af de landoconomiske Foreninger for Aarhus og Randers Amter fremsatte Formening, der er overensstemmende med Fleres Anskuelse i Sagen, at det tilsigtede Niemeed ikke vilde spnaaes ved enten at uddele Præmier for Tyre eller at udsætte Tyre til Afbenyttelse i Landets forskjellige Egne, da deler Comiteen ikke saa ganske en saadan Anskuelse; thi vel have maaskee flere landoconomiske Foreninger forsøgt at indkjøbe Tyre til Racens Forbedring, men disse Tyre have vist ikke været af den bedste Dvalitet, og ved Uddelingen er begaaet den Feil, at de ere blevne overdragne til Mænd, som med Foreningens Tilladelse have ladet Bønderne betale næ-

sten det Dobbelte af de i Egnen almindelige Bedækningspenge, hvilket meget har bidraget til, at Hensigten dermed ikke kunde opnaaes. Vare Tyrene derimod blevne indkjøbte af den bedste Dvalitet fra Salling, Mors eller Thy, og for Betaling overdragne til Mænd, som havde Sands for en god Dvægrace, og var et vist Antal Røer for et bestemt District blevet antaget af en Comitee til fri Bedækning, da vilde uden al Tvivl denne for Landet saa vigtige Gjenstand have faaet et heldigere Udfald, og Dvægracen vilde allerede derved have vundet i Dvaliteten.

Det Forslag, som er udgaaet fra de landoeconomiske Foreninger for bemeldte Aarhus og Randers Amter, om at danne en constant Stamme af vor egen Landrace, synes ogsaa at kunne sigte til det forønskede Maal, og undertegnede Comitee maatte endog være tilbøielig til at helde dertil, naar den blot var i Visshed om, hvorvidt den foreslaaede Stamme maatte anbringes med Held, og overdrages til Mænd, der vare indtagne for en god Dvægrace og som vilde overholde de dem givne Forstrifter i saa Henseende.

At gjøre Regning paa, som moveret i Foreningernes Forslag, at der aarlig vil kunne tillægges en Kalv paa hver af de anskaffede 18 Røer, nemlig 18 Kalve, og halvt af hvert Kjon, kan man ingenlunde; da det saa ofte indtræffer, at $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ Deel af et mindre Antal Røer enten blive golde eller kaste Kalvene, og en ikke ubetydelig Indtægt gaaer derved tabt, hvilket Foreningerne ganske have overseet, i det de kun have beregnet for tilfældige og uberegnelige Uheld 114

Rbd. i 8 Aar; desuden er det en Umulighed at bestemme, hvor mange Tyre og hvor mange Dviefalve der kunne ventes paa 18 Koer; thi Erfaring har viist, at Pluraliteten af et større Antal Koer i en Række af Aar have faaet ene Dviefalve, og stundom indtræffer det ogsaa, at der falder ene Tyrefalve, hvilket i de sidste 2 Aar har været Tilfældet paa Søebyegaard.

Der maa ogsaa gjøres Regning paa, at der stundom vil crepere en Deel af Dvæget, særdeles af Kalvene; saa at det fra de landoekonomiske Foreninger udgaaede Forslag neppe vil lade sig udføre med et aarligt Tilskud af 2 til 300 Rbd. i 8 Aar.

Smidlertid vil en Stamme af vor egen Landrace under heldige Perioder snarest lede til det forønskede Maal, idet en mere forædlet Race derved useilbarliggen bedre vil opnaaes, og Comitæen kan da ikke andet, efter nærmere Overveielse, end i det væsentligste bifalde det fra bemeldte Foreninger udgaaede Forslag. Kun maatte Comitæen bemærke, hvad Forslaget til Slutningen angaaer, at den aldeles ikke anseer det for nogen Nødvendighed at danne en Stamme af Fedevæg, da Erfaring har lært os, at den jydsk Race ligesaa godt egner sig til Fedme som anden Race, særdeles naar dertil vælges gode og velskabte Kreaturer, der uden al Tvivl maae kunne produceres af den constante Stamme af vor jydsk Landrace, hvorpaa Opmærksomheden er henledet. De Kreaturer, som ikke ere af smut Skabning, eller af Slaget, — som Handlende kalde det — ere gjerne utrivelige, og de ville sjældent med den omhyggeligste Omgang lade sig rigtig fede. •

Comiteen kunde ellers gjerne som forommeldt, i Betragtning af Omstændighederne, være tilbøielig til at antage det fra de nævnte landoekonomiske Foreninger for Aarhus og Randers Amter udgaaede Forslag i dets Heelhed; men den anseer det for meget vanskeligt at opspørge og udlede en Mand, der for egen Regning vil paatage sig at anstaffe og holde en saa kostbar Dvægstamme som den af Selskaberne proponerede; og om det endog blev Tilfældet, at een eller flere Mænd dertil maatte erklære sig villige, saa var det et Spørgsmaal, om deres Gaarde med underliggende Jorder og videre Localiteter maatte blive anseete for passende til paa en hensigtsmæssig Maade at kunne opdrætte Tillægget.

Man har derfor ved nærmere Overveielse antaget det for mindre vanskeligt, ligesom man har troet, at Hensigten ligesaa godt, om ikke bedre, opnaaes, naar der af kyndige Mænd i Faget blev udvalgt et passende Antal af Koer, i en mindre eller større Omkreds, til fri Bedækning ved den Tyr, der under alle Omstændigheder maatte foranstaltes indkjøbt af den bedste jydsk Race, og for enhver af de saaledes antagne Koer, der ogsaa maatte udledes af den bedste jydsk Race, burde der tilstaaes Eieren en passende aarlig Betaling for Foder og Græs, imod at Tillægget maatte overdrages til de Foreninger, der vilde danne sig for at understøtte og opretholde Dvægstammen.

Comiteen tillader sig derfor at proponere:

1) At der alene for selve Grevskabet Frysenborg og Stamhuset Bidstrup maatte, af en dertil udnævnt

Bestyrelse, foranstaltet indkjøbt en Tyr af den ægte jydsk Race, for hvis Godhed der maatte indstaaes, ligesom det nøiagtigen maatte undersøges, om Tyren nedstammer fra Forældre, der besidde eller have besiddet de gode Egenskaber, hvorefter man bør tragte. Denne Tyr maatte, om mueligt, opstaldes i Middel-punctet af Grevskabet, og paa et Sted, der ogsaa maatte ansees convenabelt for Stamhuset Bidstrup, og for en aarlig Betaling af 20 Rbd.

2) At der af den udnævnte Bestyrelse maatte udvælges 5 Køer paa bemeldte Godser, ligemeget af hvem og paa hvilket Sted, naar blot Køerne ere af den ægte jydsk Race, og for enhver af de saaledes antagne Køer tilstaaes Eieren aarlig 16 Rbd., imod at han tilpligtes at lade Køen bedække ved den paa Foreningens Regning indkjøbte Tyr.

3) De saaledes udvalgte 5 Køer til den attraaede Dvægstamme maae stedse tilhøre Eierne; men Afkommet vil derimod være at ansee for Foreningens Eiendom, hvilket Køens Eier maa holde forsvarlig med Røgt og Pleie i 2 Aar, og hvorfor han nyder følgende aarlige Betaling:

- a) For en Aaringskalv 10 Rbd.;
- og b) for do. i 2det Aar 16 Rbd.

Efterat Kalvene have opnaaet en Alder af 2 Aar, maa Bestyrelsen foranstalte disse bortloddede til de Medlemmer af Foreningen, som elste og foretrække en god Dvægrace. Dviefalvene bør overlades dem for en billig Betaling, med omtrent 15 Rbd. pr. Stk.; men Tyrefalvene maae derimod overlades Medlemmerne

aldeles gratis, under den Forpligtelse at lade disse bedække i 2 Aar uden nogen Betaling.

4) For endnu snarere at kunne opnaae det tilsigtede Maal med Dvægracens Forbedring, fandt Comiteen det hensigtsmæssigt; at der endvidere maatte tages den Bestemmelse, at det maatte overlades Bestyrelsen, af Dvægstammen at udtage et vist Antal af de bedste i Omegnen værende Køer til frie Bedækning, og det maa antages, at et slikt Antal vil kunne bestemmes til idetmindste 25 Stkr., eftersom Stammen kun vil komme til at indeholde 5 Køer, der langt fra vil kunne give Tyren den fornødne Beskæftigelse.

5) Det er en Selvfølge, at der som meldt maa udvælges en Bestyrelse til at lede et saa saare vigtigt Foretagende, og til denne Bestyrelse maa det overlades at afgjøre, hvorlænge den anseer det nødvendigt at beholde den gamle Tyr og de til Stammen udtagne 5 Køer, og maa det dernæst overlades Bestyrelsen at forbeholde det Nødvendige af Tillægget, til at sætte i Stedet for de ældre Tyre og Køer.

At affatte en nøiagtig Calcul over den Sum, som der i en Række af 8 Aar vil medgaae, for at opnaae det forønskede Maal med Dvægracens Forbedring i en videre Omkreds, er en Umuelighed, da man ingenlunde forud kan beregne Indtægterne; men da Udgifterne de første 2 Aar og fremdeles aarlig ikke ville overstige 230 Rbd., og endnu en mindre Sum, naar der kan bortloddes af Tillægget, saa antager Comiteen, at Udgifterne, ved dette for vort Fødeland saa saare vigtige Arrangement, ikke ville overstige For-

eningens Kræfter, saa meget mindre som det kongelige Landhuusholdningselskab, der saa meget har bidraget til Agerbrugets Fremme med flere Gjenstande, uden al Tvivl ogsaa dertil vil bidrage.

Comiteen finder derfor Anledning til at indstille:

„Om ikke den landoeconomiske Forening for Greveskabet Frysenborg og Stamhuset Bidstrup maatte være villig til aarlig at bidrage 100 Rbd., samt at proponere for det kongelige Landhuusholdningselskab i Kjøbenhavn, om ogsaa at deeltage i et for Fædrelandet saa vigtigt Foretagende.“

Naar saaledes:

a) Den landoeconomiske Forening vilde udrede aarlig 100 Rbd.

og b) det kongelige Landhuusholdningselskab godhedsfuldt vilde bidrage aarlig 100 Rbd.;

saa vilde det Manglende meget godt kunne erholdes ved Actier, og indkommer der ved Actier en større Sum, kunde den attraaede Dvægstamme dermed forøges.

Comiteen har saaledes den Ære at fremsætte sin Formening og forøvrigt at henstille Sagen til Foreningens nærmere Overveielse og Decision.“

III. Thisted Amts landoeconomiske Selskab. Dette Selskabs Betænkning lyder saaledes:

„Det er bekjendt, at af de tvende Interesser, Dvægavl og Kornproduction, har hiin altid havt og har endnu for nærværende Tid Forrangen i Thy og Mors, hvortil Grunden bør søges deels deri, at Agerbruget i disse Egne har staaet og endnu staaer paa

et lavere Standpunkt, saa at det her frembragte Korn ei fandt forønsket Affætning paa fremmede Kornmarkeder, som ringere af Dvalitet, deels deri, at Affætningsforholdene ei her have været saa gunstige, som andensteds, hvorfor man foretrak at anvende Kornet, som det var voret paa Roden, til Fodring for Kreature, især Stude, og saaledes skaffe sig gjennem disse, der fra de omhandlede Egne altid have været meget søgte, den Indtægt, som i andre Egne tilveiebragtes ved Kornsalg, og deels fornemmeligen deri, at Kornproductionen og Indtægten af samme i disse Egne, nærmest ved det store Hav, ingenfinde har været eller vil blive saa sikker, som andensteds, paa Grund af de climatiske Ulemper, som denne Nærhed medfører, om den endog vil stige ved et forbedret Agerbrug, hvorimod disse Egne udmærke sig ved en kraftig naturlig Græsgang, som opfordrer til isærdeleshed at lægge Bind paa Dvægavl. Thye og Mors have saaledes altid havt Ord for at besidde den ægte jydsk Dvæg-race af bedste Dvalitet. Navnligen har man altid givet Dvæget fra disse Egne Fortrinet for det i Bendsyssel og Hanherrederne, fordi hine udmærke sig ved en kraftigere Jordbund og bedre Græsgang fremfor disse, og fordi man vel og kan paastaae, at Dvæget i Thye og Mors er blevet bedre behandlet, end der. Den jydsk Dvæg-race udmærker sig baade som Malkeqvæg og som Fedeqvæg og er bekjendt for paa flettere og knappere Græsning og med ringere Vinterrogt at holde sig bedre og yde mere Mælk, end andre med den beslægtede Dvæg-racer.

Men uagtet man maa indrømme, at Thy og Mors høre til de Egne paa Halvøen, hvor den jydsk Dvægrace af bedste Dvalitet endnu findes, og at Racen her, i det Hele taget, ei er forringet, kan man dog paa den anden Side ei nægte, at Racen paa flere Steder, ogsaa i disse Egne, er noget udartet og gaaet tilbage. Grundene hertil ere:

1) Uhenigtsmæssig Krydsning med fremmede Racer, ved hvilken Blanding som oftest den jydsk Races anerkjendte gode Egenstaber ere blevne formindskede. Ved Krydsning med den holsteenske Race ere navnlig store Individier fremkomne, mere stiftede til Fødding, men Kjødet har dog været grovere, og de have stedse viist sig mindre mælkerige.

2) Mangel paa et omhyggeligt og kyndigt Udvalg af gode Tyre og Køer til Tillægsdyr, hvorved en constant Race kunde dannes, i hvilken de gode Egenstaber, der udmærke det ægte jydsk Dvæg, kunde vedligeholdes og udvikles.

3) Ut Afsetningen fra Thy og Mors baade paa Stude til Marskegnene og Køer og Dvier til de holsteenske, meklenborgske og preussiske Meierier har været saa stor, at selv de af ringere Dvalitet ere tagne med til høi Priis, hvilket har forøget Bondens Lige-gyldighed for at behandle sit Dyr godt.

4) Heraf er og opstaaet en temmelig almindelig Tilbøielighed til at holde større Besætning, end der paa de respectiue Jordeiendomme kan græsses godt og vinterfodres rigeligen, hvortil den overhaandtagende

Udparcellering og har bidraget Sit, idet man ofte paa den halve Eiendom vilde holde lige saa stor Besætning, som forhen paa den hele, uden at Agerbruget og Engculturen hermed samtidigen have gjort de nødvendige Fremskridt.

Det bliver af det Ovenansførte klart, at den jydskke Dvægrace ogsaa i Thy og Nors paa flere Steder er gaaet noget tilbage. Den udvifles og foræbles her, saavel som andensheds, bedst ved sig selv og de hensigtsvarende Midler hertil ere:

1) Et omhyggeligt og skjonsomt Udvalg af Tillægshyr saavel af Han- som Hunkjønnen. Naar man isærdeleshed har Mælkerighed for Die, bør Koen, hvorpaa man vil tillægge Kalve, foruden andre gode Egenskaber, besidde den at være mælkeriig og føres til en Tyr, som er tillagt paa en mælkeriig Koe. Dnsfer man stort Dvæg bør man især tillægge Kalve paa store og udvorne Køer, thi Størrelsen er vistnok mere arvelig efter Moderen, end efter Faderen.

2) En god Behandling af Ungkvæget især i den tidligste Alder, hvortil fornemmelig hører kraftig Vinterfodring (saasom: Fodring med Korn, som det er voret paa Roden — godt Høe — Biffehavre, gjort til Høe, naar Bifferne staae i fuld Blomstring — Rodfrugter), og rigelig og god Græsning, der ikke vil mangle hos den Agerbruger, som tilbørligen lægger Bind paa Kløver og andre foræblede Græsarter, og ikke holder en til sin Eiendoms Størrelse uforholdsmæssig stor Besætning.

Man kan ei nægte, at Dpmærksomheden for at

vedligeholde og forædle den ægte jydsk Dvægrace baade ved et omhyggeligere Valg af Tillægsdyr og ved Opdrættets bedre Fodring og Græsning er vakt mere nu, end forhen, baade i Thy og Mors. Hertil har og Thisted Amts landoeconomiske Selskab bidraget ved Dyrskuer, hvorved aarligen Præmier uddeles for de bedste Tyre og Qvier, som staae med første Ralv, med den Forpligtelse for Præmietagerne at lade de Creature, som vinde Præmier, forblive som Tillægsdyr i Amtet i 3 Aar, hvortil Opfordring, navnlig med Hensyn til Qvierne, har været at søge i den stærke Af sætning paa disse til de holsteenke, meklenborgske og preussiske Meierier, at ei de bedste Individuer skulle blive bortsolgte og udforte af Amtet af Hensyn til den øieblikkelige og nærmeste Fordeel. At det Kongelige Landhuusholdningselskab, der saa meget har bidraget til at fremme alle landoeconomiske Interesser i vort Fædreland, eiheller vil lade det mangle paa sin Medvirkning i denne Retning til at fremme den jydsk Dvægraces Vedligeholdelse og Forædling, da denne har været og er saa riig en Indtægtskilde for hele Halvøen, derom er man overbevist; man troer dog, at man bør tilraade, at dets Virksomhed i denne Henseende indskrænkes til:

a) at udbrede rigtigere Anskuelse om denne Sag og

b) at stænke de mindre landoeconomiske Foreninger og Selskaber, som paa forskellige Steder have dannet sig, efter dets pecuniære Kræfter et aarligt Til-

skud i Penge for at understøtte deres Virksomhed i denne Retning, om hvilke man vel iøvrigt tør antage, at de paa de enkelte Steder ville vide at vælge og benytte de Midler, som der ere meest passende og nødvendige til Sagens Fremme med Hensyn til de stedfindende locale og temporære Omstændigheder."

IV. Salling Lands Landoeconomiske Forening har til Sagens grundigere Bedømmelse indhentet Erklæringer fra en stor Deel af Salling's erfarne Landmænd, i Særdeleshed saadanne, som deeltage i Jyllands større Stude- og Dviehandel. Den derefter afgivne Betænkning, som er grundet paa disse forskjellige Erklæringer, med Hensyn til hvilke der har vilst sig en stor Eenstemmighed i Hovedsagen, lyder som følger:

„Hvad det første vigtige Spørgsmaal angaaer, ansees det utvivlsomt, at den jydske Dvægrace med Hensyn til Qualitet er i Aftagende over hele Provindsen, meer eller mindre i de forskjellige Egne, og at det vil være til uberegnelig Skade, om der ikke snart foranstaltes kraftige Hjælpemidler derimod. Som Aarsager til denne Kjendsgjerning anføres:

- a) Almindelig Mangel af gode Tyre;
- b) Uigegyldighed for de Tyres Bestaafenhed, der benyttes til Bedækning;
- c) de senere Aars betydelige Udførsel af de bedste jydske Dvier, der siensynligen foretrækkes for andre blandede Racer og derfor omhyggeligen ligesom udpilles af de fremmede Dviehandlere, hvorved

iffun de ringere Dvier beholdes tilbage som Tillægsdyr;

- d) det jydste Dvægs Krydsning med forskellige fremmede Racer, især den saakaldte hollsteenske, der ikke er befunden i Almindelighed at egne sig for Jylland;
- e) den for Landmændene trange Periode fra 1820—28, da de, for at tilveiebringe Skatter og Udgifter, maatte sælge deres bedste Kreaturer til Udlandet; ligesom ogsaa
- f) den rivende Affætning af Jyllands Dvæg, der fandt Sted i Aarene 1837—40, hvorved Rigegyldigheden for Tillæggets Bestaaffenhed hos Mange bestyrkedes, idet baade gode og ringere Vare kunde afhændes til forholdsvis høie Priser.

Ligesom man derfor ikke tager i Betænkning at kalde det et Factum, at den jydste Dvægrace er aftagen i Godhed, saaledes antydes det Samme ogsaa indirecte derved, at der i de sidste Aar i de Egne, hvor man især befatter sig med Dvægopdræt, og hvor den jydste Race upaatvivleligt endnu bedst er bevaret, er følt Trang til at oprette Foreninger, der fornemmelig have den jydste Dvægstammes Forædling til Siemod. Uagtet disse Foreninger allerede kunne spore Virkninger af deres Bestræbelser, maae de dog tillige erkjende, at de behøve større Virkemidler, end dem, de ere i Besiddelse af, for at Formaalet hurtigt og sikkert kan opnaaes. Man tør derfor antage, at der i flere Henseender er grundet Anledning for det Kon-

gelige Selskab til, efter Evne at virke for denne for Landets Velstand saa vigtige Sag.

Med Hensyn til den formeentlig bedste Virkemaade tillader man sig at bemærke, at, da det ikke vil være muligt for Selskabet, paa eengang at udstrække sin Virksomhed over hele Provindsen, synes det hensigtsmæssigt, at Opmærksomheden først fornemmeligen henvendes paa de Egne i Jylland, hvor den ægte jydsk Race endnu er bedst conserveret i sin Reenhed og hvor man allerede har begyndt at virke for Sagen og derved erhvervet sig nogen Erfaring om den bedste Maade at gaae frem paa. Som saadanne Egne formener man at kunne nævne: Ringkjøbing Amt, hvor et Selskab i nogle Aar har virket, efter mange Dienvidners Erklæring, med særdeles Held til den jydsk Dvægraces Forædling; Thisted Amt, hvor en egen Forening for Mors ganske nylig har dannet sig i den omhandlende Hensigt; Viborg Amt, især Salling, og Randers Amt, hvor der ikke blot findes mange gode Kreaturer, men ogsaa et oekonomisk Selskab med ikke ubetydelige Pengekræfter. At indkjøbe Tyre og opstalde dem paa forskjellige Steder i Amterne, saaledes som det er foreslaaet, maa, i det Mindste for det Første, synes utilraadeligt, fordi det (hvad vor Forening har erfaret), vil blive meget bekosteligt og desuden er unødvendigt, da de Bedkommende, som ville attraae Præmie, vel ville vide at tilstedebringe de gode Tyre, der maatte findes i Landet; ja! at dømme efter den Erfaring, man her har gjort om Vanskeligheden af selv i de bedste Egne at opdrive nogle saa udsøgte Tyre, maa det

ansees rimeligt, at dette Forslag ikke fortiden kan realiseres. Det virksomste og mindst bekostelige Middel til Dvægracens Forædling antages derfor at være dette: at udsætte flækkelige Præmier for Tyre, Køer og Dvier. Naar det maatte behage det Kongelige Selskab, i nogle Aar at fordele den Sum, det maatte see sig istand til at offre paa denne vigtige Sag, iblandt de ovennævnte Egne, under den Betingelse, at de, samme Steder oprettede, Landbosforeninger forpligtede sig til, i Forbindelse med den modtagne Understøttelse tillige at virke med egne Kræfter for Sagen efter de Regler og Bestemmelser, hvorom man nærmere maatte komme overeens, vilde sikkert om saa Aar skues gode Virkninger af en saadan Foranstaltning; idet der blev Syn for Foretagendets store Gavn for Landet, vilde hos Bønderne Sands for samme mere vækkes og sikrere bevares og de mindre Foreninger, formedelst den større Tilgang af Medlemmer, fremtidigene kunne bestaae ved sig selv. Til Præmier vil for hvert Amt formeentlig udfordres omtrent 700 Rbd., nemlig til 15 Tyre circa 300 Rbd., til 20 Køer og 30 Dvier circa 400 Rbd. Usikkert var det vistnok, at det paa et passende Sted i Jylland overdroges en sagkyndig og paalidelig Landmand, at samle et Udvalg af udmærket Dvæg af ublandet jydsk Race, der bevaredes constant og reen, og, hvorfra Tillægsdyr kunde erholdes; men den hurtigste og meest udbredte Fremgang i Dvægracens Forædling formenes dog sikkert opnaaet ved den foreslaaede Præmieuddeling."

V. En Landmand i Viborg Amt ytrer sig om denne Sag saaledes:

„Uden videre at indlade mig paa, hvorvidt den ægte jydsk Dvægrace er i Forsald eller ei, er dog saameget vist, at det var særdeles ønskeligt, at der i denne vigtige Sag og helst fra det Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs Side skeete Noget, hvorved Interessen vakttes og hvorved de bedst muelige Midler anvendtes, for paa det Hensigtsmæssigste at fremme denne for Landet meget vigtige Agerdyrkningsgreen.

At der i det hele i den midterste Deel af Jylland kun er liden Sands for en forbedret Dvægrace og at den, som findes almindelig idetmindste tildeels i de af Proponenten nævnte Amter: Viborg, Randers, Aarhus og Skanderborg, er for endeel uden bestemt gode Egenstaber, saaledes at den ikke afgiver nogen constant Race, er vel desværre en Sandhed, endstjøndt jeg dog ei heller er af den Mening, at denne Sandhed er saa nedslaaende; jeg mener derimod, at ethvert Steds Dvæg kunde blive en nogenlunde god og fordeelagtig Race, naar Interesse ved Balget af gode Tillægsbyr og omhyggelig Pleie samt andre for Dvæget mere fordeelagtige Billaar f. Ex. bedre Høeproduktion, Foderurters Dyrkning o. s. v., sandt almindelig Indgang hos Bonden, da herved enhver Race efterhaanden vilde hæves til et bedre Standpunkt. Imidlertid er der jo al Grund til at antage, at der i vor Tid, tildeels ved de flere oplyste og sagkyndige Mænd i Landets forffjellige Egne, og nu da Interessen for Dvægghold deler sig imellem Stude- og Meieriehold, kunde gøres meget for

denne Sags Fremme ved enkelte mindre befofelige Forholdsregler, naar disse valgtes med Overlæg og Sagkundskab.

Det er naturligt, at der til Hovedhensigtens Opnaaelse under de givne Forhold først og fornemmelig maa tages Hensyn til Parringen. Man har gjort Indvendinger imod Krydsning af de forskjellige ulige Arter af Dvægracer; det forekommer mig imidlertid, at ligesom denne i det Hele ikke kan undgaaes ved et hvilket som helst Foretagende, er denne netop et Middel, hvorpå der med stadig Interesse for de bedste Egenskaber kunde dannes almindelig godt Dvæg, endstjøndt det vist nok aldrig vil opnaaes at see en bestemt Stamme under Navn af den ægte jydsk almindelig udbredt, fordi man ikke kan udelukke den paa ethvert Sted værende Stamme fra Tillæget. Min Erfaring med Hensyn til Krydsning med fremmede Tyre er anbefalende for denne. I Aaret 1834 erholdt jeg for at danne en bestemt Race en Koe og en ung Tyr fra det Slesvigsk af en der meget yndet sorterød Race, der vel har sin Oprindelse fra Marskracen; jeg har søgt at holde Racen aldeles reen i den samme lige Linie, foruden at jeg ved Krydsning forandrede Racen, der var paa Gaarden, og Tyrene have været meget søgte fra Omegnen; jeg har senere havt en ægte og en blandet Tyr, men den blandede har Fortrinet. Med de ægte Dvier har jeg havt Uheld, da to af dem ere blevne Keilings (de blive ei drægtige). Den ægte Race har saaledes her paa Gaarden ikke havt saa god Fremgang som den blandede. Den sidste har her og i Omegnen afgivet en god Dvæg-

race, der overalt er kjendelig ved en fyldig og sluttet Krop, ved lige Been og lige Ryg og afgiver tillige en melkeriig Race. Under den ægte jydsk Race har jeg stedse tænkt mig den tildeels sorterode Stamme, som findes i Salling og Thy og langs med Vestkysten igjennem det Slesvigste, hvor den større Art faaer Navn af Marstrace.

Jeg troer saaledes, at Dvægracen i Jylland kunde høves ved at der blev sørget for gode Tyre og at disse fordeltes imellem Mænd i de forskjellige Egne, hvor denne Forholdsregel behøves. Ved denne Keilighed vilde vist en almindelig Interessee for et bedre Tillæg efterhaanden udbredes, ligesom der vist i Hovedsagen vilde bevirkes en ønskelig Forandring. For at de Mænd, hos hvem Tyrene anbragtes, kunde have sand Interessee for disses Pleie og for at forbedre deres Dvægstamme, troer jeg, at saadanne enkelte Tyre i visse Egne helst maatte skjænktes de Mænd, som interesserede sig for Sagen, imod at de holdt dem til Springning for en billig Betaling f. Ex. 8 Stk. pr. Roe, og efter 3 til 4 Aars Forløb atter uden Betaling afgav en ung Tyr til lignende Uddeling paa et andet Sted i Landet. Disse første Tyre maatte af sagkundige Mænd kjøbes i Salling eller Thy eller hvor den ægte jydsk Stamme endnu er at finde, de maatte være i en ung Alder, 1—1½ Aar gamle, og kunde det vel være hensigtsmæssigt, at der i hine Egne stete en almindelig Bekjendtgjørelse, for at Concurrence kunde finde Sted. Saadanne unge Tyre kunde formodentlig kjøbes for en Priis af i det høieste 20 Rbd. pr. Stk., og

naar der saaledes i 4 Aar blev uddeelt 10 Tyre aarlig paa passende Steder i hine Amter, vilde dette udgjøre en Sum af 800 Rbd., eller 200 Rbd. aarlig. Jeg betvivler ikke, at der herved vilde være gjort en god Begyndelse til Forædlingen af det jydste Dvæg.

For at iværksætte denne Forædling vil jeg henstille til det ærede høie Selskab, om det ikke kunde være passende, at der efter Opfordring af Selskabet blev dannet en Forening meest i den Egn af Jylland, hvor Forædlingen behøves, hvorved man kan antage, at kyndige Mænd kunde sættes i Spidsen til Tyrenes Indkjøb, deres Fordeling o. s. v. og overhovedet kunde ved denne Forening det Nærmere i denne Sag ordnes og varetages. Jeg kan imidlertid ikke tænke mig dennes Fremme, uden at den begyndes med, at bedre Tillægsdyr fordeles omkring i Landet og hertil udfordres Pengetilskud, som neppe ville kunne tilveiebringes, med mindre Selskabet seer sig istand til at gjøre et saadant Offer. Ere Tyrene først fordeelte, nyt Tillæg faldet efter disse og atter fordeelt, da vil maastee af sig selv Interessen vækkes i den Grad, at Dvægracen hist og her hæver sig til noget Duffeligt og det maatte siden kunne skjønnes, hvorvidt Præmier for Tyre, Dvier og Køer vare nødvendige og da hvorledes Dyrskue og en dermed i Forbindelse staaende Præmieuddeling kunde ordnes."